

OKTOBER 2001 JAARGANG 15 NUMMER 3

ARGUS

DE STEM VAN SPAAKLOZE WILDE DIEREN

COLOFON

ISSN 0166-5073

Argus is het kwartaaltijdschrift van De Faunabescherming, Amsteldijk Noord 135, 1183TJ Amstelveen, Telefoon (020) 641 07 98. Argus wordt toegestuurd aan donateurs die minstens fl. 30,- per jaar betalen via Postbanknummer 3522188 te 's-Graveland. Sympathisanten betalen minstens fl. 10,- per jaar en ontvangen jaarlijks de Fauna-Nieuwsbrief. Indien u de De Faunabescherming testamentair wenst te gedenken, wordt u verzocht contact op te nemen met de penningmeester.

Redactie

Gerard Ellenbroek, Bob Hagen, Pauline de Jong, Niko Koffeman, Norman van Swelm, Harm Niesen.

Redactieadres

Gerard Ellenbroek, Ratelaar 47, 7322 GM Apeldoorn, Telefoon (055) 360 36 06, E-mail: ga.ellenbroek@chello.nl

Fotoredactie

Rob Busser, Berkelsingel 5, 7201 BK Zutphen, Telefoon (0575) 51 54 62, Telefax (0575) 54 61 43

Vormgeving

studio RB, Zutphen.

Druk

Tesink bv, Zutphen

Donateursadministratie

Postbus 150, 6870 AD Renkum

Doelstelling

De Faunabescherming is een landelijke organisatie. Haar doel is een ethisch en wetenschappelijk verantwoord faunabeleid. De Faunabescherming tracht haar doel te bereiken door het bepleiten van verbetering in de wetgeving, het propageren van milieuvriendelijke beheersmaatregelen, het stimuleren van onderzoek en het bekend maken van onderzoeksresultaten aan beleidsinstanties en publiek.

Bestuur

I. v.d. Abeele, R. Boeve-Bant, M.C.J. Bouterse, R. Busser, G.A. Ellenbroek, A. Hertsenberg, A.P. de Jong, N. Koffeman, H.H. Niesen, J. Poeder, R. Stockmann, S.H.D. Voss.

Adviseur

G. LJdo

Secretariaat

Mw. A. P. de Jong, Amsteldijk Noord 135, 1183 TJ Amstelveen, Telefoon (020) 641 07 98, Telefax (020) 647 37 00, E-mail: faunabescherming@wxs.nl

Penningmeester

Mw. R. Boeve-Bant, Bergsepad 6, 1244 PS Ankeveen, Telefoon (0294) 25 13 19

Knipselkrant

Zes keer per jaar verschijnt de Fauna-Knipselkrant, een bloemlezing van de in de Nederlandse pers verschenen artikelen over jacht en faunabeleid. U kunt zich abonneren door overmaking van fl. 15,- per jaar op Postbanknummer 116072 ten name van donateursadministratie De Faunabescherming te Renkum, onder vermelding van 'Knipselkrant'. Voor de krant bestemde knipsels kunnen worden gestuurd naar: Fauna-Knipselarchief, Olieslagershorst 103, 7328 NM Apeldoorn.

INHOUD

3 Harm Niesen: Naar een verantwoord faunabeheer? Vaste rubriek.

4 Niko Koffeman: Majesteit heeft schijn tegen bij afschaffing drijfjacht Bedenkingen bij de mededeling dat er in het Kroondomein geen de drijfjachten meer worden gehouden.

5 Kamervragen over beëindiging drijfjachten op Het Loo Tien vragen van Remi Poppe (SP) over het stopzetten van de drijfjachten op Het Loo.

6 Jan Bouterse: Boerenzwaluw in de knel Waarom veranderde agrarische bedrijfsvoering leidt tot achteruitgang van 'cultuurvolgende' vogelsoorten.

9 Harm Niesen: Kievitseieren rapen Korte mededeling over een na twee jaar nog steeds niet afgehandelde klacht bij de Europese Unie.

10 Norman D. van Swelm & Pauline de Jong: Knagen aan de basis van het leven in het estuarium Hoe de schelpdiervisserij met toestemming van de overheid beschermde wetlands leegrooft.

17 Arno van 't Hoog: Zeevarken Over de ecologische problemen van de visserij en de viskwekerij.

18 Pauline de Jong: Raad van State sanctioneert wanbeleid Merkwaardige behandeling van een bezwaarschrift tegen het schieten van (beschermde) meeuwen.

19 De kip achter het ei Ingezonden mededeling.

20 Bob Hagen: Maxima kiest voor een jager: 'so what' Column.

21 De buit van Vos(s) Vaste rubriek

22 Cerard Ellenbroek: Oud en nieuw Column.

23 Niko Koffeman: Faunabescherming maakt bezwaar tegen schiethut bij ecoduct

24 Geurt Besselink: het Deense Kroondomein Vaste rubriek

Omslag Schiethut in de nabijheid van het Harm v.d. Veen Ecoduct (foto: Rob Busser) en stervende scholeksters in de Oosterschelde (foto: Norman van Swelm)..

NAAR EEN VERANTWOORD FAUNABEHEER

Exoten zijn weer in het nieuws. Muskusrattenvangers zijn er in geslaagd de media te interesseren voor hun zorgelijk bestaan. Blijkt bovendien ook de beverrat ons te bedreigen. Het is een veel gehoord misverstand dat het al of niet opzettelijk introduceren van exoten per definitie voor gigantische problemen zorgt. Konijnen in Australië, ratten, katten en geiten op allerlei afgelegen eilanden. De voorbeelden zijn legio en vaak heel ernstig. Maar het gaat daarbij steeds om heel bijzondere habitats, meestal op eilanden met een zeer gespecialiseerde en niet aan vijanden gewende dierenwereld. Het is daarom ook niet de algemene regel. Hoe complexer een leef-

dieren als insecten, schelpdieren en andere ongewervelden is inmiddels enorm en vrijwel niemand maakt zich daar zorgen over. Het valt de meeste mensen kennelijk niet zo op. Maar bij vogels en zoogdieren ligt dat heel anders. Aan sommige exoten zijn we inmiddels gewend. Het waarnemen van een konijn of fazant wordt maar al te vaak als het toppunt van natuurbeleving ervaren. En hoeveel mensen realiseren zich dat de eekhoorn pas sinds een eeuw en met hulp van mensen in het westen van het land voorkomt. Misschien dat sommigen nu de indruk krijgen dat dit een pleidooi wordt voor de introductie van allerlei diersoorten. Niets is minder

soorten water'wild' worden gehouden, met als gevolg dat sommige van die dieren hebben weten te ontsnappen en er nu arctische soorten als kol- en brandgans in ons land broeden. Het aantal nijlganzen en casarca's neemt nog steeds toe, maar de bezorgdheid daarover lijkt langzamerhand weg te ebben. Veel van die watervogels hybridiseren er bovendien lustig op los; wat een vreemd mengsel van ondefinieerbare vogels heeft opgeleverd. Het had nooit mogen gebeuren, maar dankzij de jachtwereld is het gebeurd. Toch levert het geen echt grote ecologische problemen op. We zullen er kennelijk mee moeten leren leven. De plotselinge opwindning over de beverrat

is eigenlijk verbazingwekkend. Het dier is voor iedere natuurliefhebber een prachtige ervaring en de 'schade' is gemakkelijk te voorkomen. Een stuk gaas beschermt landbouwgewassen afdoende. De meest eenvoudige beschoeiing is voldoende voor een kwetsbare oever. En net als de muskusrat wordt de beverrat al vele jaren intensief en met zeer wrede middelen bestreden. Volgens de muskusrattenvangers zelf helpt dat dus niet. Laat ze daarom met rust. De kans dat er iets vervelends gebeurt, is nihil. En kom in vredesnaam niet aan met onzin als het gebrek aan natuurlijke vijanden!

Harm Niesen

gemeenschap is, des te kleiner de kans dat een exoot enige kans maakt die gemeenschap ingrijpend te kunnen beïnvloeden. De angst voor exoten is niet terecht. Onze flora en fauna zijn gevarieerd genoeg om een nieuweling niet de gelegenheid te geven zich al te dominant te gedragen. Het aantal exoten in ons land onder planten en lagere

waar. De Faunabescherming is en blijft tegen iedere onnodige vorm van ingrijpen in de natuur. Veel van wat in het verleden is gebeurd kunnen we betreuren. Voor de jacht zijn met succes konijn, fazant, moeflon en damhert geïntroduceerd. Met sneeuwhoen en rode patrijs is het - gelukkig - mislukt. En ook dankzij de jagers mogen bijna alle

*Als het bestrijden van beverratten kennelijk niet helpt, waarom worden ze dan niet gewoon met rust gelaten?
(foto's: Pieter Eibers).*

MAJESTEIT HEEFT SCHIJN TEGEN BIJ AFSCHAFFING DRIJFJACHT

Geen persbericht, geen RVD verklaring, maar een terloopse melding op www.koninklijkhuus.nl: *Er zullen geen drijfjachten op wilde zwijnen meer worden georganiseerd in de kroondomeinen rond paleis Het Loo*. Een doorbraak? Of een schijnbeweging?

Volgens De Faunabescherming heeft Hare Majesteit de schijn tegen bij dit besluit.

Aan het begin van de vorige eeuw was het wilde zwijn in Nederland uitgestorven. Het werk van jagers, in het bijzonder van Prins Hendrik- in de volksmond 'zwijnen Heintje'- en z'n vrienden. Maar geen nood. Met vrachtauto's en treinen werden nieuwe wilde zwijnen naar ons land gehaald vanuit onder meer Pruisen om de zwartwildjacht opnieuw mogelijk te maken. Via hekken werd voorkomen dat de jachtbuit bij concurrerende jagers terecht zou komen en via grootscheepse bijvoeding werd gewerkt aan zeer grote populaties.

Die hekken staan er nog steeds. Er wordt nog steeds massaal bijgevoerd in het kroondomein (tot wel 200.000 kg maïs per jaar!) en de populatie is nog steeds zeer groot; veel groter dan de natuurlijke draagkracht van het terrein kan rechtvaardigen (en verklaren) en dus 'moet' er gejaagd worden.

Drijf- en drukjacht

Na de forse maatschappelijke kritiek op de wrede drijfjacht, waarin de dieren door groepen drijvers met honden in de armen van een linie jagers worden gedreven en waarbij vaak meer gewonde dan gedode dieren te betreuren zijn, en na aanvankelijke weigeringen van Hof en kabinet om daaraan iets te veranderen, lijkt de kogel nu dan toch door de kerk. *'Er komt een einde aan de drijfjacht'*, zo meldden Majesteit en Staatssecretaris Faber na intensief overleg tussen beide dames.

Er zit echter een aanzienlijke adder onder het gras. Jarenlang wordt in jagersliteratuur de drijf- en drukjacht in één adem genoemd omdat 't eigenlijk twee begrippen zijn die vrijwel hetzelfde

betekenen. Naar Duits model (waar de drijfjacht in naam werd afgeschaft na maatschappelijke kritiek maar vervangen door de vrijwel identieke drukjacht) hanteert de staatssecretaris in haar voorstel tot wetswijziging ook de mogelijkheid van drukjacht als vervanging voor de drijfjacht. En volgens het dagblad De Telegraaf melden 'ingewijden' dat het Hof voortaan alleen nog maar in 'kleine groepen' zal jagen.

Natuurlijk

De website van het Hof spreekt over 'natuurlijk beheer' gerekend naar de 'natuurlijke draagkracht' van het terrein, waarbij individueel opererende jagers het 'noodzakelijk afschot' zouden verrichten.

In die stellingname van het Hof zitten aantoonbare onjuistheden. Volgens het draagkrachtmodel voor wilde zwijnen dat dr. G. Groot Bruinderink van Alterra opstelde na jarenlang onderzoek in de kroondomeinen zou het natuurlijk voedselaanbod in het gebied slechts een populatie zwijnen kunnen verklaren van ongeveer zestig tot maximaal tweehonderdzestig zwijnen voor het gehele gebied. Het feit dat er een veelvoud- meer dan duizend- van dat aantal zwijnen in het gebied leeft (er wordt zelfs een veelvoud geschoten!) geeft aan dat er massaal wordt bijgevoerd en recente waarnemingen van De Faunabescherming bevestigen dat beeld: nog steeds voert het personeel van het Koninklijk jachtdepartement, in strijd met de beweringen over 'natuurlijk beheer', massaal bij. In directe zin via trailers vol maïs op voerplaatsen in rustgebieden en in indirecte zin door de aanleg van voerakkers met eiwitrijke, breedbladige grassoorten. Alles gericht op het kunstmatig vergroten van de populatie.

Controle

En wat te denken van de toezegging dat de jagers individueel opereren? Wie wordt geacht dat te controleren in het voor het publiek gesloten terrein? In de afgelopen decennia hebben hoog-

geplaatste buitenlandse jachtgasten zoals koning Juan Carlos, Prins zur Lippe, Prins Hendrik van Denemarken, Koning Carl Gustav en tal van anderen gejaagd zonder het wettelijk verplichte zwartwildbrevet, zonder dat één jacht-opzichter of politieagent verbaliserend optrad. Pas toen er kritische vragen werden gesteld veranderde de situatie. Het kabinet kwam in 1997 in alle stilte met een dispensatie voor buitenlandse jachtgasten!

Wanneer je maar met voldoende individueel opererende jagers het veld in gaat, kan het alsnog een gezellig jagersfeestje worden dat zich in vrijwel niets hoeft te onderscheiden van de drijfjachtpartijen zoals we die gewend waren.

Ernst?

Uit niets blijkt dat het de koninklijke familie ernst is de drijfjacht werkelijk af te schaffen. De kleine elite van zeshonderd jagers die liefhebber zijn van de drijfjacht, laten zich dit barbaarse genoegen niet zomaar ontnemen. Wanneer het Hare Majesteit werkelijk ernst is, kan ze dat slechts duidelijk maken door de volgende maatregelen te nemen:

- het onmiddellijk stoppen met bijvoeren van wilde zwijnen,
- het stoppen van drijf- én drukjacht,
- het overlaten van de zwijnenjacht aan professionals, het weghalen van overbodige hekken en vooral:
- het niet langer sluiten van het kroondomein voor het gewone publiek tussen 15 september en 25 december.

Openstelling van het gebied dat in 1959 door Wilhelmina aan het Nederlandse volk werd geschonken zou pas echt een royaal gebaar zijn naar natuur-liefhebbers en in het directe belang zijn van de dieren. Wat zich nu achter de bordjes streng verboden toegang afspeelt laat zich raden, maar komt in elk geval niet overeen met de officiële lezing...

Niko Koffeman

KAMERVragen OVER BEËINDIGING DRIJFJACHTEN OP HET LOO

Vragen van kamerlid Poppe (SP) aan mevr. Faber, de Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij naar aanleiding van de aankondiging op de internetsite van het Koninklijk Huis dat zal worden gestopt met de drijfjachten op Het Loo.

Foto's: Geurt Besselink

- 1 Bent u bekend met de publicaties op www.koninklijkhuis.nl en in NRC d.d. 20-09-'01 waarin de beëindiging van de drijfjacht op Het Loo wordt aangekondigd en natuurlijk beheer als nieuw uitgangspunt genoemd wordt?
- 2 Is het juist dat de natuurlijke draagkracht van de Koninklijke houtvesterij Het Loo (10.000 ha) slechts maximaal honderdvijftig zwijnen bedraagt? Zo nee, wat is dan wel de natuurlijke draagkracht van Het Loo en waarop baseert u deze?
- 3 Kunt u aangeven hoe groot de voorjaars- en winterstand van wilde zwijnen in de Koninklijke houtvesterij Het Loo was in 1999 en 2000 en voor hoeveel zwijnen een afschotvergunning is verleend in die jaren? Hoe groot is het afschotquotum voor 2001?
- 4 Hoe verklaart u het verschil in de daadwerkelijke hoeveelheid aanwezige zwijnen en de natuurlijke draagkracht van het terrein?
- 5 Zijn de stellingen van Dierenbescherming en Faunabescherming juist dat in het gebied op grote schaal wordt bijgevoerd?
Zo ja, hoeveel wordt er bijgevoerd in termen van maïs (kg) en voerakkers met breedbladige grassen (ha)?
Zo nee, hoe verklaart u dan deze stellingen?
- 6 Mag op basis van het gestelde op www.koninklijkhuis.nl ervan worden uitgegaan dat er direct gestopt zal worden met bijvoeren en gestreefd zal worden naar een stand van maximaal 1,5 zwijn per 100 ha zoals het natuurlijk draagkrachtmodel aangeeft? Op welke wijze zal deze vermindering van de stand gestalte krijgen en op welke termijn?
- 7 Is het RVD commentaar in NRC d.d 20-09-'01 juist dat er gejaagd zal worden door individuele jagers begeleid door een jachtopzichter, die niet als drijver op zal treden? Mag hieruit worden afgeleid dat ook afgezien wordt van drukjacht?
- 8 Zullen in de Flora- en faunawet, nu meerdere natuurbeheerders hebben aangegeven vrijwillig af te zien van drijf- en drukjacht, deze jachtvormen verboden worden? Zo nee, waarom niet?
- 9 Kunt u aangeven of er plannen zijn het zwartwildbrevet af te schaffen, nu de drijfjacht en mogelijk de drukjacht niet meer beoefend zal worden?
- 10 Kunt u aangeven wat de reden is dat de kroondomeinen van 15 september tot 25 december voor het publiek gesloten zijn, nu het koninklijk huis heeft aangegeven af te zien van drijf- en mogelijk ook drukjachtpartijen? Zijn er plannen het gebied alsnog open te stellen in deze periode? Zo nee, waarom niet? Is weekend-openstelling of tenminste openstelling op zondagen te overwegen, omdat er in elk geval op zondagen niet gejaagd wordt.

DE BOERENZWALUW IN DE KNEL

De boerenzwaluw (*Hirundo rustica*) is een van de meest karakteristieke vogels van ons platteland. Volgens de in 1979 uitgegeven *Atlas van de Nederlandse Broedvogels* zouden er in Nederland - naar een overigens vrij grove schatting - zo'n 150.000 broedparen van deze vogel voorkomen, met een gemiddelde van vier paar per honderd hectare. Dat betekent volgens deze atlas dat de boerenzwaluw, die als typische cultuurvolger zijn nestplaatsen voor een belangrijk deel zoekt in boerenschuren en -stallen, een zeer talrijke broedvogel kan worden genoemd. Onderzoek in het gebied Waterland-Oost heeft uitgewezen dat de grootste dichtheden (tot 85 paar/100 ha tegen een gemiddelde van 20,2 paar/100 ha voor het hele gebied; Visbeen, 1996) worden gevonden op plaatsen waar ook de grootste concentraties aan melkveehouderijen zijn. Grote stedelijke gebieden en streken zonder bebouwing (natuurgebieden, pas ontgonnen polders) zijn voor de boerenzwaluw ongeschikt of niet interessant als broedgebied.

De ontwikkelingen na 1979 geven echter aanleiding tot zorg en het is de vraag of de boerenzwaluw in de toekomst wel een 'zeer talrijke broedvogel' zal blijven. De stand is tussen 1970 en 1990 in verschillende West- en Centraal-Europese landen met twintig tot vijftig procent achteruitgegaan (Hagemeijer & Blair 1997). Waarschijnlijk heeft dat vooral te maken met de ontwikkelingen in het agrarisch bedrijf. Onderzoek in Denemarken laat zien dat waar boeren stoppen met de melkveehouderij, de aantallen nesten van de zwaluwen per boerderij met ongeveer de helft afnemen. Dat komt simpelweg omdat met de koeien ook grote hoeveelheden bejaagbare insecten verdwijnen. Per nest werden minder jongen grootgebracht. Voor Nederland betekent dit in de praktijk dat de Boerenzwaluw vooral gevaar loopt bij stadsuitbreidingen, bijvoorbeeld in de veenweidegebieden (nieuwe Vinex-locaties als Leidsche Rijn), maar ook in gebieden waar wordt overgestapt van het houden van koeien op grootschalige tuinbouw. Een

voorbeeld hiervan is de 'verkassing' van tuinbouwbedrijven uit het Westland naar het gebied tussen Zoetermeer en Gouda.

Er dreigen echter nog meer gevaren voor de boerenzwaluw en voor andere dieren. In de agrarische wereld is men steeds meer beducht voor het uitbreken van ziektes als de varkenspest, BSE (gekke koeienziekte) en MKZ (mond- en klauwzeer). Is het terecht om daar de trekvogels of andere, in het wild levende dieren de schuld van te geven en daarom alle openingen in de boerensstallen hermetisch af te sluiten? Dat vogels de genoemde ziektes overbrengen is nooit bewezen, maar we zien dat 'smetfobie' alleen maar wordt versterkt omdat de boerenbedrijven de laatste tijd steeds striktere hygiënische regels krijgen opgelegd. Zo heeft de Stichting Keten en Kwaliteit het certificaat Keten Kwaliteit Melk ingevoerd, waarbij de boeren ervoor moeten zorgen dat - onder andere - dieren uit het melktanklokaal worden geweerd. Lukt dat niet, dan wordt de melk apart opgehaald en wordt een lagere prijs berekend. Het valt te verwachten dat ook andere agrarische sectoren (aardappelteelt) vergelijkbare maatregelen gaan treffen. De wens voor betere hygiëne van levensmiddelen lijkt op het gezicht uitermate verstandig, maar we moeten ons daarbij wel afvragen tot hoever men wil gaan. Volledig steriele omstandigheden zijn zeker op boerderijen nooit te realiseren en het streven daarnaar kan mogelijk zelfs leiden tot de situatie dat bijvoorbeeld bij kinderen het afweersysteem tegen bepaalde ziektekiemen onvolledig wordt ontwikkeld. Verschillende onderzoeken hebben uitgewezen dat dit het ontstaan van levenslange allergieën gemakkelijk in de hand kan werken.

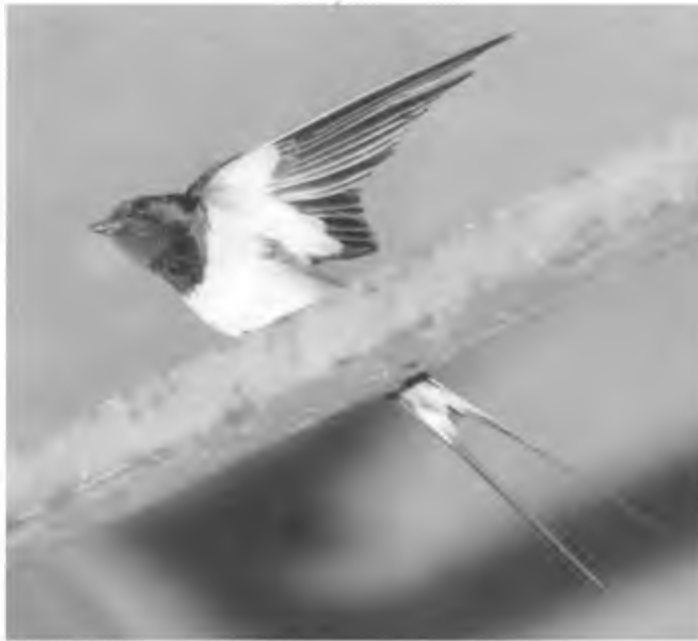
Beheersovereenkomsten

Een van de conclusies uit een onlangs verschenen Wageningse rapport over beheersovereenkomsten tussen boeren en overheid is, dat deze overeenkomsten

meestal weinig effectief zijn. Weidevogels profiteren er in feite niet van. Kievit, scholekster, tureluur en grutto worden op weilanden met agrarisch natuurbeheer minder waargenomen dan op de zwaarder bemeste weilanden. Waarschijnlijk komt dat omdat er in de laatstgenoemde meer regenwormen leven. Ook wat betreft de wilde planten bleek er nauwelijks enige winst te zijn. De vraag is: is het wel mogelijk om 'een beetje natuurvriendelijker' te boeren? De ervaring bij voormalige landbouwgronden leert dat je ingrijpende maatregelen moet nemen (zoals het afplaggen van de zode) om waardevolle en soortenrijke natuurterreinen te krijgen. Verder weten natuurbeschermingsorganisaties al langer dat je het resultaat van natuurbeschermende maatregelen nooit alleen moet aflezen aan de toename van bepaalde 'doelsoorten'. Maar het negatieve resultaat van het Wageningse onderzoek is dat de indruk wordt gewekt dat moderne landbouw en natuurbeheer niet samengaan. Dat heeft mogelijk blijvende negatieve gevolgen voor soorten als de boerenzwaluw. Maar ook andere vogelsoorten lopen gevaar.

Inventariseren

Rond mijn woonplaats (Alphen a/d Rijn) heb ik vanaf 1990 verschillende seizoenen meegeholpen met het inventariseren van huiszwaluwen (*Delichon urbica*). Een van de waarnemingen is dat de aantallen van deze vogels van jaar tot jaar per kolonie vrij sterk fluctueren. Het aantal kolonies is in de afgelopen tien jaar echter wel gestaag afgenomen. De fluctuaties hebben mogelijk ook te maken met omstandigheden in de overwinteringsgebieden in Afrika of met problemen bij de lange heen- en terugreis. Maar de oorzaak van de afname van de kleinere kolonies met één of twee nesten moet

Striktere hygiënische regels op het boerenbedrijf hebben negatieve gevolgen voor het broedsucces van de boerenzwaluw (foto's: Mike Weston).

toch vooral in Nederland worden gezocht. Het lijkt daarbij zo te zijn dat de huiszwaluwen zich hebben geconcentreerd in grotere kolonies, die zich in ons telgebied vrijwel uitsluitend bij boerderijen bevinden. Daar is vochtige klei of leem voor de nesten voorhanden en er zijn ook meer grotere insecten. Met een paar vette bromvliegen is een zwaluwenkrop sneller gevuld dan met een zwermpje vedermuggen!

Het is echter niet eenvoudig om de boeren van het belang van de aanwezigheid van de vogels te overtuigen. Mijn indruk is dat zij de huiszwaluwen meer zien als vogels die overlast veroorzaken dan dat ze werkelijk nuttig zijn door insecten op te ruimen. Slechts een enkele boer is trots op 'zijn zwaluws'. Dat mag overigens ook wel als je bij je boerderij (in de buurt van de Westeinderplassen) maar liefst vijftig huiszwaluwnesten en in de stallen nog zo'n tachtig broedende boerenzwaluwen hebt! Bij een andere boerderij mocht ik poepplankjes monteren. Die helpen echter bij een grotere kolonie maar in beperkte mate.

Ik denk dat wij de komende tijd de natuur het beste kunnen helpen als we doorgaan met inventariseren en het signaleren van veranderingen. Ook met betrekking tot diersoorten die op het eerste gezicht minder interessant lijken te zijn. Wanneer wij de natuur serieus blijven nemen, zullen wij en de resultaten van ons onderzoeks- en beschermingswerk ook serieus worden genomen.

jan Bouterse

Literatuur

Hagemeijer, W.J.M. & M.J. Blair (editors), 1997. The EBBC Atlas of European Breeding Birds. Poyser, Londen 1997.

Teixeira, R.M. (red.), 1979

Atlas van de Nederlandse Broedvogels. Uitgave: Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in samenwerking met het SOVON (Stichting Ornithologisch Veldonderzoek Nederland), 's-Graveland 1979.

Visbeen, F., 1996 'De Boerenzwaluw *Hirundo rustica* in Waterland-Oost', in;

De Graspieper 16-2 (1996), pagina 57-65.

- OPEN BRIEF - AAN WIE HART VOOR DIEREN HEEFT

Bij het stierenvechten worden jaarlijks tienduizenden gezonde dieren 'geruimd'. Dit gebeurt zeker niet pijnloos. In de arena's worden stieren gestoken en verwond tot ze een wrede dood sterven. Dit alles gewoon voor de lol. De stieren worden speciaal voor de 'gevechten' gefokt. Kalveren die niet fel genoeg zijn voor het stierengevecht worden tijdens dorpsfeesten op de meest gruwelijke manieren doodgemarteld door dorpingen.

Spaanse, Franse en Portugese dierenbeschermers vechten tegen deze middeleeuwse misstanden, en vragen mensen in andere landen daarbij te helpen.

In Nederland coördineert het Comité Anti Stierenvechten die hulp. Door informatie te verspreiden voorkomen wij dat vakantiegangers de wreedheden bezoeken.

Toeristen zijn immers een belangrijke bron van inkomsten voor de stierenvecht-industrie. Hoe meer mensen bij arena's en dorpsfeesten wegblijven, hoe minder stierengevechten er plaatsvinden. Dat redt stierenlevens!

Ondanks tegenwerking van de kapitaalkrachtige stierenfokkers worden regelmatig successen behaald, zoals het weigeren van vergunningen voor stierengevechten, een definitief verbod in een aantal steden en dorpen en het voorkomen van uitbreiding naar andere landen.

Het einddoel is natuurlijk totale afschaffing van het stierenvechten. Daar werken de organisaties dan ook gezamenlijk aan.

Buitenlandse steun is enorm belangrijk voor de dierenbeschermers in stierenvechtlanden. Daarom vragen wij u om de verklaring hieronder te tekenen. Hiermee zet u de acties in de drie Europese stierenvechtlanden kracht bij. Wij zorgen dat uw verklaring bij onze medestrijders terecht komt. Zij kunnen die morele steun in de rug heel goed gebruiken om met volle overtuiging dóór te blijven vechten!

Comité Anti Stierenvechten

WALGELIJKHEIDS-VERKLARING

Ik walg van stierenvechten en betuig hierbij mijn steun aan Spaanse, Franse en Portugese dierenbeschermers in hun strijd tegen het stierenvechten en de mishandeling van dieren bij dorpsfeesten.

Naam: _____ Handtekening: _____

(uw adresgegevens zijn niet nodig; u ontvangt dus ook geen ongevraagde post)

Stuur deze verklaring in een envelop naar:

Comité Anti Stierenvechten
Antwoordnummer 51014, 3501 VB Utrecht

Postzegel hoeft niet, maar mag wel. Graag zelfs!

Comité Anti
Stierenvechten

GIRO 6 13 12 11

IK WIL MEER WETEN OF DOEN

Wilt u meer weten of doen? In dat geval hebben we wél uw adresgegevens nodig. Vermeld deze a.u.b. hieronder en kruis uw keuze aan (meerdere keuzes mogelijk):

WWW

Naam: _____ M V

Adres: _____ Postcode: _____

Woonplaats: _____

Stuur mij een informatiepakket Ik wil donateur worden
 Houd mij op de hoogte van uw acties Anders: _____

Stuur deze strook mee met uw walgelijkheids-verklaring. Vergeet a.u.b. uw naam en adres niet!

OF PROTESTEER VIA WWW.STIEREN.NET

KIEVITSEIEREN RAPEN

Twee jaar geleden heeft De Faunabescherming bij de Europese Unie een klacht ingediend over het niet naleven door ons land van de Europese Vogelrichtlijn voor het rapen van kievitseieren. Het rapen van eieren voor de consumptie van welke vogelsoort dan ook is in de hele Unie verboden. Enige uitzondering is mogelijk: op zeer beperkte schaal, voor wetenschappelijke of educatieve doeleinden en dan strikt gecontroleerd. Daar is in ons land, met tienduizend of meer eierrapers, natuurlijk geen sprake van. In die twee jaar hebben wij niets meer vernomen, behalve dan dat de klacht in behandeling is genomen. Tot vorig jaar augustus had het ministerie van Landbouw de gelegenheid een verweerschrift in te dienen. Tot op heden is het ons niet gelukt dat te pakken te krijgen. Wel hebben we gehoord dat de Bond van Friese Vogelbeschermingswachten (BFVW, lees: de club van eierrapers) de gelegenheid heeft gekregen haar standpunt naar voren te brengen. Misschien dat ze in Brussel op de naam van de club zijn afgegaan en daaruit hebben afgeleid dat deze mensen werkelijk zijn wat hun naam suggereert... Wij weten officieel van niets. Inmiddels heeft ook de Zweedse commissaris Wallström een duit in het zakje gedaan. Volgens persberichten vindt zij dat er in Nederland teveel eieren worden geraapt en dat de gemeenten onvoldoende toezicht houden. Beide opmerkingen zijn, als ze goed zijn weergegeven, vreemd. Teveel? Is het dan toegestaan eieren voor de consumptie te rapen? Toezicht door de gemeente? De BFVW geeft zelf aan haar leden vergunningen, die vervolgens door niemand worden gecontroleerd. Want dat is volgens de Friese politie ongebruikelijk....

Harm Niesen

Foto's: Pieten Eibers.

Knagen aan de van het leven in

Men zou verwachten dat een ecosysteem met de internationale status 'beschermde wetland' en waar alle mogelijke natuurbeschermende wetten op van toepassing zijn verklaard, optimaal beschermd is en met de grootst mogelijke zorg wordt behandeld. Men zou verwachten dat bij het beheer van zo'n kostbaar natuurgebied de laatste wetenschappelijke bevindingen een prominente rol spelen. Men zou van een ministerie, dat de belangen van de natuur zou moeten behartigen, mogen verwachten, dat in een dermate waardevol maar ook kwetsbaar gebied, geen toestemming zou worden verleend voor versturende activiteiten. Niets is minder waar! Datzelfde ministerie behartigt namelijk ook de belangen van de visserij. En zoals dat in het verleden telkens weer is gebleken, is in dit intern verdeelde ministerie de lobby van economische activiteiten zoals visserij en landbouw veel sterker dan die van de natuurbescherming. Bovendien streven onbekwame politici korte termijn doelen na, zodat de zorg voor de natuur bij het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij een ondergeschoven kind is. Als gevolg hiervan worden door dit ministerie telkens weer besluiten genomen die ten koste gaan van de natuur.

'Oogsten'

Vissers zijn van mening dat alles wat in de zee en kustwateren leeft, beschikbaar is om te worden 'geoogst'. En de Oosterschelde is hierop geen uitzondering. De ervaring leert dat overal in de wereld vissers net zolang doorvissen tot de door hen begeerde soort op de rand van uitsterven staat.

De voorbeelden zijn legio: de ansjovis bij Zuid-Amerika, de kabeljauw bij Newfoundland, de haring in de Noordzee maar ook de kokkels in de Oosterschelde! Het kokkelbestand van de Oosterschelde is de laatste tien jaar met vijftig procent gedaald als gevolg van de grootschalige zogenaamde mechanische visserij. Met de daling van het aantal kokkels wordt ook de scholekster meegezogen. De scholeksters van de Oosterschelde leven in hoofdzaak van kokkels en het scholeksterbestand is dan ook met meer dan vijftig procent gedaald. Met name in strenge winters zijn tienduizenden vogels omgekomen omdat ze als gevolg van voedseltekorten onvoldoende toegerust de winter ingingen.

Kool en geit sparen

In dit artikel stellen wij de besluitvorming rond de mechanische kokkelvisserij in de Oosterschelde aan de orde. Deze besluitvorming is bij uitstek een voorbeeld van de toepassing van het zogenaamde poldermodel waarbij wordt getracht koste wat kost kool en de geit te sparen. Volgens Europese wet- en regelgeving is bepaald dat in internationaal erkende natuurgebieden in principe alleen rekening dient te worden gehouden met de belangen van de natuur. In dit geval is door het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij ten onrechte een compromis gezocht tussen ecologie en economie.

Vissen naar evenwicht?

Het begon al in 1993 met de vaststelling van de Structuurnota Zee- en kustvisserij met de veelzeggende subtitel 'Vissen naar evenwicht'.

basis **het estuarium**

Norman van Swelm & Pauline de Jong

In 1987 is de Oosterschelde als beschermd wetland (nat natuurgebied) aangemeld ingevolge het Verdrag van Ramsar en in 1989 is dit gebied aangewezen als speciale beschermingszone in het kader van de EG-Vogelrichtlijn. Om de hoge natuurwaarde te benadrukken en extra veilig te stellen is de Oosterschelde in 1990 aangewezen als staatsnaturomonument onder het regiem van de Natuurbeschermingswet. Ook valt de Oosterschelde onder de beschermende werking van de Europese Habitatrichtlijn.

Dode en stervende scholeksters in het Oosterscheldegebied (februari 1996).

Foto's: Norman van Swelm.

Vervolgens werd in 1999 door het ministerie een beleidsbesluit opgesteld inzake de schelpdiervisserij in de kustwateren voor de periode 1999 tot en met 2003. Hierin is als hoofddoelstelling opgenomen dat er wordt gestreefd naar het behoud en het zo mogelijk versterken van de aanwezige natuurwaarden waaraan geheel in stijl

met de Nederlandse compromisgedachte werd toegevoegd 'met inachtneming van de basisvoorwaarden voor een goed maatschappelijk functioneren van het gebied waarbij vooral wordt gedacht aan de visserij'. Om de voortzetting van de visserij in natuurgebieden mogelijk te maken is in het Structuurplan uit 1993 het idee van 'voedselreservering' voor vogels geïntroduceerd. Hierbij wordt er volkomen in strijd met alle ecologische principes vanuit gegaan dat de relaties binnen een ecosysteem simpel en eenvoudig zijn en dat kan worden uitgerekend hoeveel voedsel voor elk organisme nodig is en dus hoeveel voedsel, in dit geval in de vorm van schelpdieren, in het gebied 'over' is en dus zonder negatieve gevolgen aan het systeem kunnen worden onttrokken.

Eén en één is twee

In de Oosterschelde wordt er door het ministerie bijvoorbeeld voor het gemak vanuit gegaan dat het in dit gebied alleen scholeksters zijn die zich voeden met kokkels. Vervolgens is er door het

Kokkelvloot plundert Hinderplaat bij Oostvoorne (oktober 1992).

In 2001 is de bank bij de Hinderplaat nog steeds niet hersteld!

ministerie bepaald hoeveel scholeksters in dit gebied gewenst zijn. Door de Staatssecretaris is dit aantal vastgesteld op exact 44.000 exemplaren en geen vogel meer! En vervolgens is aan de hand hiervan uitgerekend hoeveel kokkels nodig zijn om dit aantal scholeksters te voeden. Voor de Oosterschelde is dit aantal in het beleidsbesluit 1999-2003 vastgesteld op vijf miljoen kilo kokkels per jaar. Dat betekent dat er in dit gebied niet mag worden gevestigd wanneer er minder dan vijf miljoen kilo kokkels aanwezig is. En hoewel wij uiteraard van mening zijn dat een dergelijke berekening in strijd is met de uitgangspunten van de natuurbescherming was de consequentie van dit zogenaamde voedselreserveringsbeleid dat er vanaf 1997, vanwege de lage aantallen kokkels, geen vergunningen werden verleend voor de mechanische kokkelvisserij. Een jaar na het vaststellen van dit beleidsbesluit heeft de Staatssecretaris voor Visserij al weer spijt van deze hoge grenswaarde en besluit zij niet te wachten op de evaluatie van het beleid

in 2003 maar alvast nader onderzoek te laten uitvoeren naar mogelijkheden om deze grens te verlagen. De Staatssecretaris beseft namelijk dat met het bestaande beleid er weinig kans bestond dat er binnenkort weer gevestigd zou kunnen worden en dat zou in strijd zijn met het belang van de visserijsector.

Om de druk op te voeren vraagt de Producentenorganisatie Kokkelvisserij in de zomer van 2000 alvast een vergunning aan om weer te mogen vissen.

Korte Termijn Advies

Het rapport, getiteld Korte Termijn Advies Voedselreservering Oosterschelde, dat op het bovengenoemde onderzoek volgde, is opgesteld door een aantal deskundigen afkomstig uit verschillende instituten. In dit rapport blijkt dan ook overduidelijk dat er kennelijk in opdracht naar een bepaalde voedselreservering voor de scholekster wordt toe geredeneerd. In dit rapport staat namelijk dat er in de Oosterschelde sprake is van een afname van zowel de hoeveelheid kokkels als ook van de hoeveelheid scholeksters. Voorts

staat er dat de vooruitzichten in de Oosterschelde ten aanzien van de foerageermogelijkheden niet gunstig zijn. 'Omdat de kokkelbestanden in recente jaren erg laag zijn betekent het nieuwe reserveringsregime (vijf miljoen kilo) dat er bij het verder uitblijven van een sterke jaarklasse kokkels geen kokkelvisserij in de Oosterschelde meer mogelijk is', aldus het rapport. De situatie ligt echter zo gecompliceerd dat in dit rapport toch naar voren komt dat er heel veel onduidelijk is en dat er onder de deskundigen die eraan hebben meegewerkt onenigheid bestaat over bepaalde aannames zoals over de bereikbaarheid van het voedsel en de samenstelling ervan. Wel zijn alle deskundigen het er over eens dat het kokkelbestand vanaf 1985 tot 1999 met ruim zeventig procent is afgenomen en tevens zijn zij het er unaniem over eens dat de belangrijkste oorzaak voor de sterke teruggang van het aantal scholeksters in dit gebied van circa 75.000 midden jaren tachtig tot circa 30.000 in 2000 de afname van de kokkels is geweest.

Kokkelvissers op de Roggenplaat in de Oosterschelde. (augustus 2001).

Brutaal

Het zou dan ook niet meer dan logisch zijn wanneer gelet op het voorgaande zonder enige reserve zou worden gekozen voor het behoud van dit gebied en enige verdere aantasting van het ecosysteem in de vorm van verstoring en onttrekking van voedsel zou worden verboden. Ondanks de in dit rapport duidelijk geformuleerde twijfels en ondanks het feit dat één van de conclusies is dat er onder andere nader onderzoek zou moeten worden uitgevoerd naar de effecten van de mechanische kokkelvisserij op de ontwikkeling van het kokkelbestand en naar de bereikbaarheid van de kokkels voor de scholeksters is dit rapport voor de staatssecretaris voldoende om de grens naar beneden bij te stellen. Consequentie is dat vervolgens inderdaad vergunning voor de mechanische kokkelvisserij wordt verleend voor de zomer van 2001. Staatssecretaris Faber is gezwicht voor het dreigement van prominent VVD-er en ex-senator D. Luteijn, toevallig ook voorzitter van de producenten-

organisatie. Geen 'Beste Els' brief zoals Luteijn's grote roerganger Bolkestein, nee, Luteijn ging voor de 'kill', een vergunning of anders een schadeclaim van vijftientig miljoen gulden! Een schadeclaim voor schade die men zelf had helpen aanrichten. Kan het brutaler?

Bezwaar

De Faunabescherming heeft tegen deze vergunning natuurlijk bezwaar aangetekend. Ons voornaamste bezwaar is dat wij van mening zijn dat de mechanische kokkelvisserij dermate verstoring en schadelijk is dat een dergelijke activiteit niet in een natuurgebied thuishoort. Door het verwijderen van grote hoeveelheden kokkels wordt voedsel aan het gebied onttrokken hetgeen niet alleen een direct negatief effect heeft op de al genoemde scholekster maar ook op allerlei andere aanwezig diersoorten. Bovendien gaat deze methode van vissen gepaard gaat met grootscheepse vernietiging van de bodem met alles wat er in en op leeft, hetgeen eveneens ernstige negatieve gevolgen heeft voor het gehele ecosysteem. Daarnaast hebben wij de staatssecretaris erop gewezen dat ook wanneer zij haar beleid wenst te baseren op het hiervoor genoemde rapport zij niet tot deze conclusie had kunnen komen. In plaats van te kiezen voor de meest ruime marge ten gunste van de natuur is zij in haar besluit tot vergunningverlening steeds uitgegaan van de meest gunstige omstandigheden, zodat de belangen van de visserij uiteindelijk veel zwaarder zijn meegewogen dan die van de natuur.

Misrekening

De volgorde van de gebeurtenissen toont aan dat de vissers zich zeer wel bewust waren dat ze zich op glad ijs begaven. Begin augustus 2000 vroegen zij vergunning om vanaf 28 augustus 2000 kokkels te kunnen vissen. Zonder twijfel werd beoogd de ambtenarij zodanig onder druk te zetten dat de vergunning zonder veel haken en ogen zou worden afgegeven. Dat was een misrekening. In november was er nog steeds geen vergunning waarop Luteijn dreigde met de genoemde schadeclaim van vijftientig miljoen. Faber ging onmiddellijk overstag en gaf vergunning om kokkels te vissen vanaf 30 november tot 1 mei 2001. In de winter nota bene, wanneer de kokkels van uiterst levensbelang zijn voor de aanwezige scholeksters en bovendien ook nog in strijd met het door de kokkelvissers zelf gepresenteerde 'Duurzaam Visplan' waarin staat dat de kokkelvisserij in de nazomer plaats dient te vinden! De vergunning werd gegeven en De Faunabescherming tekende bezwaar aan. Als gevolg van ons bezwaarschrift tegen deze vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet was de werking van deze vergunning automatisch geschorst. Dat betekent dat de kokkelvissers ondanks het ontvangen van deze vergunning toch niet mochten vissen!

Partijdig?

Om de schorsende werking op te heffen zouden de kokkelvissers zich moeten wenden tot de Raad van State. Maar dat deden zij niet en dus verliep de vergunning. In plaats daarvan vroegen zij verlenging van de vergunning aan. De verlenging werd toegekend tot 30 augustus 2001 en vanzelfsprekend tekende de Faunabescherming opnieuw bezwaar aan en ook deze vergunning werd daardoor geschorst. De vissers wilden dus niet gebruik maken van hun vergunning in de winter anders hadden ze wel opheffing van de schorsing gevraagd. Het ligt meer voor de hand dat ze via geruisloze verlengingen naar het nieuwe seizoen in de nazomer van 2001 toewerkten. Men had daarbij echter niet op de vasthoudendheid van De Faunabescherming gerekend en dus werden ze alsnog gedwongen naar de Raad van State te gaan en opheffing van de schorsing te vragen zodat tot 30 augustus ruim 700.000 kilo kokkels

Koken en afleveren van kokkels afkomstig van de Hinderplaat (Stellendam, oktober 1992).

kon worden opgevist. Daar troffen zij een staatsraad aan, mr. R. Cleton, die eerder ook alle procedures rond de kokkelvisserij in de Waddenzee behandelde. Deze rechter wakte van meet af aan de indruk zijn mening al te hebben gevormd, goed op de hoogte te zijn van alle argumenten die altijd door de kokkelvisserij worden ingebracht en er bij voorbaat al van overtuigd te zijn dat de kokkelvisserij een acceptabele economische activiteit is. Hij wees het verzoek dan ook toe en de kokkelvisserij konden aan de slag gaan.

Maar de kokkelvisserij wilden meer! Na 1 september wilden ze nog eens bijna twee miljoen kilo kokkels opvissen en natuurlijk werd door de staatssecretaris opnieuw vergunning verleend. En ook tegen deze vergunning heeft De Faunabescherming bezwaar aangetekend. Vervolgens vond er een herhaling van zetten plaats en bleek het verzoek van de kokkelvisserij tot opheffing van de schorsende werking bij de Raad van State weer door de heer Cleton te worden behandeld.

Het was zonneklaar dat mr. Cleton tijdens de eerste zitting geen enkele belangstelling had voor onze argumenten. Van een zorgvuldige weging van argumenten was geen sprake. Dit was eveneens het geval geweest in de zaken die in de Waddenzee speelden. In een voor het natuurbehoud zo zwaarwegende zaak mag men van een van onze hoogste rechtscolleges de grootst mogelijke zorgvuldigheid en onpartijdigheid eisen. Het stond voor ons vast dat een behandeling door mr. Cleton die toets niet kon doorstaan. Wilden wij nog kunnen rekenen op een enigszins zinnige rechtzitting dan stond ons niets anders te doen dan deze rechter te wraken. Wraking houdt in dat de Raad van State verzocht wordt deze tweede zaak door een andere rechter te laten behandelen. Wij waren er van overtuigd dat gelet op de tekst van de eerste uitspraak deze rechter niet onbevooroordeeld is. Naar onze mening zou dan ook door de Raad van State elke schijn van partijdigheid moeten worden vermeden en de zaak moeten worden toegewezen aan een andere rechter.

Wetenschappelijk onderzoek

Ons verzoek om wraking werd door de Raad van State afgewezen met als argument dat wij niet onomstotelijk hadden kunnen bewijzen dat mr. Cleton partijdig was. Het gevolg was derhalve dat deze tweede zitting opnieuw door mr. Cleton werd behandeld. Het heeft ons dan ook niet verbaasd dat de kokkelvisserij wederom hun zin kregen en ook dit najaar hun verstorende activiteit mogen voortzetten. In de uitspraak zijn door ons ingebrachte stukken wederom volledig van tafel geveegd. Zo hadden wij onder andere een wetenschappelijk artikel ingebracht over een inmiddels voltooid onderzoek van het Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee (NIOZ) naar de gevolgen voor het ecosysteem van de mechanische kokkelvisserij. In dit artikel* wordt aangetoond dat de mechanische kokkelvisserij op lange termijn onomkeerbare effecten heeft op de samenstelling van de bodem en daardoor een negatief effect heeft op de dieren die erin leven.

Dit onderzoek is uitgevoerd door een onafhankelijk en zeer vooraanstaand onderzoeksinstituut dat niet door het

ministerie van LNV wordt betaald en gestuurd. Staatssecretaris Faber was al langere tijd van dit onderzoek op de hoogte. Zij weigerde echter het onderzoek bij de beslissing over de kokkelvergunningen te betrekken. Zonder twijfel omdat dat vergaande consequenties zou kunnen hebben voor de toekomst van de mechanische kokkelvisserij. Het argument dat zij hierbij in antwoord op kamervragen omtrent de kokkelvisserij in de Waddenzee gebruikte was dat zij niet vooruit wilde lopen op een nog niet gepubliceerd artikel! Mr. Cleton, die kennelijk ook grote waarde hecht aan de belangen van de kokkelvisserij, steunde de staatssecretaris in deze redenatie. Ook hij stelde dat de kokkelvisserij op grond van de best beschikbare informatie niet als schadelijke activiteit kan worden beschouwd en de vergunning dus kon worden verleend. Dat was in de zaak van de Waddenzee. Wij konden, in de zaak van de Oosterschelde mr. Cleton het voor publicatie in een internationaal befaamd tijdschrift geaccepteerde verslag van het onderzoek overhandigen! Publicatie was dus een formaliteit. Desondanks weigerde mr. Cleton het door ons ingebrachte artikel in beschouwing te nemen vanwege het feit dat het artikel waarin het onderzoek wordt beschreven nog niet is gepubliceerd! Zowel de Staatssecretaris als een van onze hoogste rechtscolleges verdonkere-manen dus willens en wetens feiten die de schadelijkheid van de mechanische kokkelvisserij aantonen en ondergraven daarmee het vertrouwen in de rechtsstaat!

Europese regelgeving

Naar onze mening is met deze vergunningverlening de Europese wet- en regelgeving ernstig geschonden. De Oosterschelde valt onder de Europese Vogelrichtlijn, waardoor bij de vergunningverlening rekening moet worden gehouden met de voorwaarden die in zowel de Vogelrichtlijn als de Habitatrichtlijn zijn vastgesteld. Dat betekent dat bij het beoordelen van een aanvraag voor het uitoefenen van een bepaalde handeling in een erkend

natuurgebied in principe alleen rekening moet worden gehouden met de natuurwaarden. Wanneer blijkt dat een bepaalde activiteit negatieve effecten op het ecosysteem of op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen kan hebben moeten passende maatregelen worden getroffen om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van het gebied niet achteruit gaat. Voor de mechanische kokkelvisserij geldt dat deze handeling pas mag worden toegestaan nadat door middel van onderzoek met zekerheid kan worden vastgesteld dat de betreffende activiteit geen negatief effect heeft. Aangezien zowel het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij als ook de Raad van State kennelijk niet bereid zijn deze Europese regelgeving toe te passen voor de mechanische kokkelvisserij heeft De Faunabescherming besloten tegen deze gang van zaken een klacht in te dienen bij de Europese Commissie. Wij gaan ervan uit dat de Europese Commissie de Europese regelgeving wel correct zal toepassen en met ons van mening zal zijn dat de manier waarop door de Nederlandse overheid het economisch belang wordt beschermd ten koste van de natuurbelangen onjuist is. Wij hebben de Europese Commissie dan ook gevraagd ervoor te zorgen dat de mechanische kokkelvisserij in de Oosterschelde op zo kort mogelijke termijn geheel zal worden verboden.

Naschrift

Begin september is er weer een onderzoek afgerond, waarin de nadelige gevolgen van de kokkelvisserij op het gehele ecosysteem zijn aangetoond.

*Dr. P. de Goeij, Burying depth as a trade-off in the bivalve *Macoma balthica*.*

Proefschrift: Rijksuniversiteit Groningen

*) Theunis Piersma, Anita Koolhaas, Anne Dekinga,

Jan J. Beukema, Rob Dekker en Karei Essink,

Long-term indirect effects of mechanical cockle-dredging on intertidal bivalve stocks in the Wadden Sea.

Artikel zal in najaar 2001 worden gepubliceerd in: Journal of Applied Ecology (geaccepteerd voor publicatie).

Stichting ODUS
T.a.v de heer Ir. D. Luteijn
Postbus 133
4400 AC Yerseke

Geachte heer Luteijn,

Hierbij dank ik u hartelijk voor het rapport 'Uit de schulp' van de Stichting Ontwikkeling Duurzame Schelpdiervisserij, dat u aan mij, de minister, de secretaris-generaal en betrokken directies van mijn ministerie hebt gezonden.

Zoals ik reeds bij de overhandiging op 20 juni jl. heb aangegeven, bestaat bij mij waardering voor het initiatief dat de schelpdiersector heeft genomen om in een heldere visie aan te geven dat men bereid is om op een maatschappelijk verantwoorde wijze de schelpdiervisserij uit te oefenen. Hierbij zullen de elementen Planet, People en Profit uit het recente SER-advies over maatschappelijk verantwoord ondernemen, een belangrijke rol spelen.

U heeft als stichting ODUS onderkend dat in kwetsbare natuurgebieden als de Waddenzee en de Delta-wateren alleen plaats is voor duurzame activiteiten en dat de natuurwaarden de grenzen bepalen van wat wel en niet kan. Hierop tijdig inspelen is van groot belang, niet alleen voor de natuur maar ook voor de toekomst van de schelpdiervisserij. Duurzaamheid voor de natuurwaarden kent verschillende aspecten. De belangrijkste daarvan zijn een voldoende voorraad voedsel voor vogels en voorkomen van een (langdurige) verandering van de samenstelling van de bodem.

Of dit laatste voor bijvoorbeeld de kokkelvisserij het geval is, wordt momenteel onderzocht. Zoals u weet wordt over de toekomst van de kokkelvisserij in 2003 een besluit genomen.

Nu uw visie op de schelpdiervisserij gereed is zal deze ook in de praktijk waargemaakt moeten worden.

Het is helder dat de verschillende visserijsectoren de visie ondersteunen. Thans is het aan de sector om de visie te vertalen in de bedrijfsvoering. Het zal wellicht flinke inspanningen vereisen van uw stichting om de achterban te overtuigen van aanpassingen in technische, mentale en wellicht ook in financiële zin.

Daarnaast is het van belang dat anderen overtuigd worden van de verantwoordelijkheden die de sector op zich genomen heeft. Ik verwacht dat uw stichting ook daarin een belangrijke rol zal moeten en kunnen vervullen. Aansprekende, snelle maatregelen kunnen aan zo'n proces positief bijdragen.

Ik wens u veel succes bij de realisatie van uw plannen in het proces naar een maatschappelijk verantwoorde schelpdiervisserij.

De Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij

G.H. Faber

Naschrift redactie

Uit deze opmerkelijk aardige reactie van de Staatssecretaris op het rapport van de schelpdiervisserij over haar eigen toekomst, blijkt dat beide partijen hun best doen om de tegenstellingen te verhullen. Zo weet de Staatssecretaris drommels goed wat er in allerlei wetenschappelijke publicaties wordt geschreven over de allesvernietigende werking van de mechanische kokkelvisserij op de zeebodem. De kokkelvisserij zelf weten op hun beurt maar al te goed dat er van duurzaam natuurgebruik in het geval van deze vorm van schelpdiervisserij absoluut geen sprake is. Om over het nemen van 'maatschappelijke verantwoordelijkheid' voor hun activiteiten nog maar te zwijgen. Nog voordat het rapport goed en wel door de Staatssecretaris kon zijn gelezen, hadden de kokkelvisserij al een vergunning aangevraagd om, tegen hun eigen richtlijnen in, gedurende de wintermaanden op kokkels te mogen vissen.

ZEEVARKEN

Van de week kabeljauw gegeten. Het smaakte me niet meer. Het gaat namelijk slecht met de kabeljauw, 's Lands populairste vis is angst-aanjagend in aantal achteruitgegaan. In 1970 zwom er tweehonderdvijfenzeventig duizend ton volwassen kabeljauw rond in de Noordzee, nu is dat tweehonderdduizend ton minder. De door de Europese Unie dit voorjaar afgekondigde vangstbeperkingen moeten daar een kentering in brengen. Het gaat ook slecht met de schol en de wijting. Het gaat iets beter met de tong, maar het blijft kwakkelen. Met de zwaardvis gaat het nog veel beroerder: de Noord-Atlantische populatie is sinds de jaren zestig met zeventig procent gereduceerd. Veel tonijnsoorten staan zwaar onder druk. Een zeldzame blauwvintonijn brengt in Japan duizenden dollars op. Nog even en het eten van een neushoornbiefstuk is minder soortbedreigend dan sushi met blauwvinfilet.

Vis eten is dus alleen gezond voor mensen. Het merkwaardige is dat de ecologische ramp die zich in zee voltrekt zo weinig aandacht krijgt; dat het eten van 'uit zee' voor velen geen probleem lijkt te zijn. Zeker als je het vergelijkt met de massahysterie bij een dozijn BSE-koeien en het populistische gekrijs van maatschappelijke organisaties over een beetje gemodificeerd soja in voedsel. De hype rond deze voedselkwesties is vooral een diagnose van de huidige tijdgeest. De bedreiging die van dat soort verschijnselen uitgaat is op zich niet groot, maar het eigen lichaam is het centrum van het universum en elk miniem risico leidt dus tot paniek.

In zo'n egocentrisch wereldbeeld is geen plaats voor relativering en is zeker geen plaats voor andere problemen, zoals het eten van bedreigde diersoorten. Dus kopen we in de zomer zwaardvissteak voor op de barbecue, we roerbakken met tonijn en we eten zalmmoten alsof het boterhammen zijn. Had u tien jaar geleden gehoord van deze vissoorten? Waarschijnlijk niet. Grootgrutter Albert Heijn heeft Nederland de voorbije jaren geleerd dat dat allemaal heel lekker, mondain en gezond is. Alleen jammer dat Albert nooit iets vertelde over uitputting van visgronden

en 'the rape of the seas'. Op het zalmmotenetiket staat niks over vervuiling van Noorse en Schotse fjorden met tonnen zalmstront, bestrijdingsmiddelen en visparasieten. De afvalstroom van de Noorse zalmindustrie is omgerekend in hoeveelheid stikstof gelijk aan het onbehandelde rioolwater van een bevolking van 3,9 miljoen mensen. Het natuurlijke, schone imago van de zalm is een cynisch marketing-succes. Het kweken van zalm wordt eufemistisch aquacultuur genoemd, maar natte bio-industrie en zeevarkenshouderij zijn een betere omschrijving. In Nederland staat het hoofdkantoor van Nutreco, 's werelds snelstgroeiende aquacultuurbedrijf en visvoerproducent. De helft van de negenhonderd miljoen kilo wereldwijd geproduceerde zalm wordt grootgebracht met Nutreco's voederkorrels.

Sommigen beweren dat aquacultuur de zee ontziet, maar kweekzalm eet voer met vijfenveertig procent vismeel en vijftwintig procent visolie. Er is wereldwijd tegen de twee miljard kilo zeevangst nodig om dat voer te produceren. Nu al is de Europese zalmkweek afhankelijk van een zeegebied dat vijftigduizend maal groter is dan het kweekoppervlak dat de zalmboeren gebruiken. De voerbehoefte is gelijk aan negentig procent van de primaire productie van het visgebied van de Noordzee. Logisch dus dat de zeeën rond Zuid-Amerika leeggevisst moeten worden voor visvoerproductie, om zo onze zalmhonger te stillen. Met dank aan Nutreco en Albert Heijn.

Het is het RIVO onlangs gelukt om tong te kweken, gewoon in de polder. De RIVO-website meldt opgewekt dat straks tweehonderd hectare waterbak genoeg is om de Noordzeeproductie van tong te vervangen. Een fraai resultaat en een drogredenering, want als daar ook weer duizenden hectaren wereldzee nodig zijn om tonnen vismeel als voer over de bassinrand te kunnen kiepen, wat schieten we er dan mee op? De ecologische problemen die visserij en viskweek veroorzaken zijn onthutsend en iedere consument die vis koopt is er direct bij betrokken. Toch komt er geen maatschappelijk debat over de toekomst van de visserij en de visconsumptie. Geen aandacht voor duurzaam beheerde visgronden en hoe je als klant een geïnformeerde,

milieuvriendelijke keuze zou kunnen maken als je geen rund meer wilt eten. En dus komt er geen bewustwording bij het publiek en geen prikkel voor bedrijven en supermarktketens om het roer om te gooien.

Nee, de Nederlandse overheid pompt momenteel een paar ton in een maatschappelijk debat over biotechnologie en voedsel (www.etenengenen.nl). Genetische manipulatie (GG*) van planten is technologische ontwikkeling die - zeker wat de Westerse wereld betreft - economisch nauwelijks rendabel meer is. Overigens is dat wel grotendeels veroorzaakt door Albert Heijn en consorten die GG-etikettering doorvoerden en zo vanzelf vrijwel alle producenten lieten kiezen voor niet-gemodificeerde ingrediënten. Non-GG is nu in. De agrobédrijven worstelen met hun researchstrategie. Geen bank steekt nog geld in onderzoek naar modificatie van voedselgewassen, geen beleggingsanalist die er een positief advies voor geeft. GG-gewassen zijn dood, hoe lang je ook over de eventuele risico's discussieert. Het biotechnologie en voedsel vraagstuk heeft zichzelf opgelost.

Het huidige debat is dus grotendeels overbodig, debatvoorzitter Jan Terlouw verdoet z'n tijd. Nog meer dan het klonerdebat zal de discussie een betekenisloos intellectueel speeltje zijn van een handvol academici, ambtenaren en consultants. Ik vrees dat er veel holle frasen zullen klinken in de provinciale congrescentra en politieke cafés, als het biotechnologie en voedseldebat het land in trekt. Ik ga er geen aandacht aan besteden. Zelfs als moleculair bioloog kan ik zien dat waar de polder overgaat in zee belangrijkere problemen ontstaan. Als u toch besluit langs te gaan op een debatavond en u staat met een kopje overheidskoffie plus marmercake naar een lauwwaardig praatje te luisteren, probeer dan eens te relativieren. En kijk na afloop nog eens goed naar het toastje zeevarken bij de borrel.

Arno van 't Hoog

Met toestemming van de auteur gewijzigd overgenomen uit Bionieuws 2, 3-2-2001.

Naylor et al (1998) Nature's subsidies to shrimp and salmon farming. Science 282: 883-884

*) Genetisch gemodificeerd.

RAAD VAN STATE SANCTIONEERT WANBELEID

De Commissaris van de Koningin in de provincie Gelderland heeft vergunning verleend voor het doden van kok- en zilvermeeuwen met het geweer bij een recreatieplas in de gemeente Voorthuizen. Als argument hiervoor werd door de provincie gesteld dat de aanwezigheid van deze vogels een gezondheidsrisico voor de bezoekers van de plas met zich meebracht. Deze stelling is echter op geen enkele manier met concrete bewijzen onderbouwd.

De Faunabescherming maakte bezwaar tegen deze vergunning en nadat dit bezwaarschrift ongegrond was verklaard ging zij in beroep bij de rechtbank in Arnhem. De rechtbank stelde De Faunabescherming in het gelijk. Afgezien van de vraag of de meeuwen inderdaad een besmetting van het water veroorzaken en afgezien van de vraag of bacteriën die eventueel door meeuwen zouden kunnen worden verspreid daadwerkelijk een gezondheidsrisico met zich meebrengen, was de rechtbank met De Faunabescherming van mening dat de volksgezondheid op een andere manier zou kunnen worden beschermd. Het is wettelijk voorgeschreven dat recreatieplassen, die worden gebruikt als zwemwater, regelmatig worden gecontroleerd op de aanwezigheid van ziekteverwekkende stoffen. Zodra de

concentraties hiervan te hoog worden kan de plas voor zwemmers worden gesloten. Er had derhalve zeker geen vergunning voor het doden van door de Vogelwet beschermde vogels mogen worden verleend, aldus de rechtbank. En dan hebben wij het nog niet eens over het feit dat het doden van enkele aanwezige meeuwen in dit geval niet zal kunnen voorkomen dat er telkens opnieuw meeuwen naar de plas worden toetrokken om te drinken, zich te wassen en te rusten.

Pikant detail is dat de plas is aangelegd op een plaats die hemelsbreed slechts een honderdtal meters is verwijderd van een vuilstortplaats. Dergelijke stortplaatsen trekken per definitie meeuwen aan. De plas is voorts het enige water van die omvang in de omgeving.

De exploitant van de plas, RGV Holding bv, die tot taak heeft het aanbieden van laagdrempelige recreatiemogelijkheden voor een breed publiek, legde zich niet neer bij deze uitspraak en ging in hoger beroep bij de Raad van State om alsnog de vergunning voor het doden van meeuwen te verkrijgen. De uitspraak van de Raad van State werd vlak voor het ter perse gaan van dit nummer van Argus ontvangen. De voorzitter, mr. J.A.E. van der Does, oordeelde hierin dat de Commissaris

van de Koningin een grote mate van beleidsvrijheid heeft. Op grond van de Vogelwet kan vergunning worden verleend voor het doden van beschermde vogels onder ander ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen of in het belang van de volksgezondheid. Een criterium daarbij is wel dat er geen andere bevredigende oplossing voorhanden is. In de landbouw zijn in de loop der tijd en onder andere onder druk van de natuurbescherming een groot aantal middelen en methoden ontwikkeld die kunnen worden ingezet ter bestrijding van schade. Met betrekking tot de volksgezondheid is nooit actief gezocht naar alternatieve maatregelen, terwijl dit in feite wel door de Vogelwet wordt vereist. In de onderhavige uitspraak meende de Raad van State dan ook dat bij gebrek aan ter bescherming van de volksgezondheid ontwikkelde alternatieven door de vergunningverlener uitsluitend hoeft te worden beoordeeld of de maatregelen, die gebruikelijk zijn in de landbouw, in dit geval kunnen worden beschouwd als bevredigende oplossing. En aangezien dergelijke in de landbouw gebruikte methoden daarvoor over het algemeen niet geschikt zijn heeft dat als consequentie dat, wanneer er sprake is van een eventuele bedreiging van de

DE KIP ACHTER HET EI

volksgezondheid, altijd direct voor een dodelijk middel kan worden gekozen in de visie van de Raad van State.

Ook in dit geval meende mr. Van der Does dat de Commissaris er dus best voor mag kiezen om beschermde vogels te laten doden wanneer hij vindt dat met alle mogelijke middelen moet worden voorkomen dat de plas een dagje voor zwemmers moet worden gesloten. Het controleren van de waterkwaliteit is geen 'in de landbouw gebruikelijk alternatief', zodat dit middel buiten beschouwing kan worden gelaten, aldus mr. Van der Does.

Concluderend merken wij op dat vanwege het in de wetsgeschiedenis ontbreken van gegevens omtrent alternatieve oplossingen waar de volksgezondheid in het geding is de Raad van State gemakshalve slechts heeft gekeken naar de in de landbouw gebruikelijke methoden. Dit komt neer op een rechterlijke dwaling. Men had in dit geval van de 'hoeder van de wet' een ander oordeel mogen verwachten.

Pauline de Jong

Links een kokmeeuw met jongen (foto: Mike Weston) en rechts een zilvermeeuw (foto: Bert Bos).

Op 1 november 2001 organiseert de Werkgroep Wereld Veganisme Dag voor de derde maal Wereld Veganisme Dag in Nederland. Naast Veganisme in het algemeen besteden we elk jaar aandacht aan een specifiek onderdeel van het veganisme door middel van een thema. Het thema van dit jaar is: *De kip achter het ei*. In Nederland zitten momenteel 33.5 miljoen kippen opgesloten die jaarlijks tien miljard eieren moeten leggen. Van het begin tot het einde van hun leven staan legkippen bloot aan gruwelijke praktijken. En dan te bedenken dat mensen de voedingsstoffen uit eieren makkelijk kunnen vervangen door plantaardige voedingsstoffen. De productie van eieren draagt bij aan onnoemelijk veel dierenleed, maar ook aan een scheve wereldvoedselverdeling en aan grootschalige milieuvervuiling. Veganisten eten daarom geen eieren of producten waar eieren in verwerkt zitten. Al deze informatie is te vinden in onze themabrochure over eieren.

Veganisme is een levenshouding waarbij ernaar wordt gestreefd te leven zonder enige vorm van exploitatie van dieren en, waar mogelijk, rekening te houden met alle andere vormen van leven. Het moge duidelijk zijn dat na alle crises (BSE, Varkenspest en MKZ) in de landbouwsector de houding van mensen ten opzichte van het gebruik van dieren drastisch moet veranderen. Wij zijn van mening dat onze samenleving veganistischer moet worden om zo een einde te maken aan een maatschappij die voor een deel gebaseerd is op de uitbuiting en mishandeling van dieren in het algemeen en in de veehouderijen in het bijzonder.

Veganisme is door toedoen van de werkgroep een steeds bekender begrip aan het worden in Nederland. Steeds meer mensen kiezen voor een veganistische levensstijl omdat ze niet langer willen bijdragen aan het dierenleed, een scheve wereldvoedselverdeling of de milieuproblemen die het houden van dieren met zich meebrengt. Stukje bij beetje komen er ook steeds meer bedrijven die veganistische producten leveren.

Door het organiseren van activiteiten op en rond 1 november willen wij dit jaar nog meer mensen op de hoogte brengen van het veganisme in het algemeen en de alternatieven voor het gebruik van eieren in het bijzonder.

De activiteiten van dit jaar zijn onder andere:

- Het uitgeven van themabrochure en themaposter '*De kip achter het ei*'
- Het organiseren van de Vega-beurs 2001 op zaterdag 3 november in Utrecht rond het thema en met veel aandacht voor eieren.
- Het coördineren van lokale activiteiten op en rond 1 november door lokale veganistische groepen. Het gaat hierbij om informatiestands en -avonden, veganistische eetcafe's, ludieke acties en festiviteiten.
- Vegetarische en/of biologische restaurants die op of rond 1 november minimaal één geheel veganistisch menu serveren.
- Veganistische Producten Promotie van veganistische producten in het algemeen en eivervangers in het bijzonder in samenwerking met biologische winkels en/of groothandels.

Help mee een einde te maken aan de uitbuiting van mens, dier en milieu door aandacht te besteden aan veganisme in het algemeen of aan het thema, de kip achter het ei, in het bijzonder.

Werkgroep wereld veganisme dag
Postbus 1332
3500 BH Utrecht
Telefoon (030) 276 39 70

MAXIMA Kiest

VOOR EEN JAGER: 'SO WHAT?'

Vast staat dat veel vrouwen problemen hebben met de jachtlobby van hun partners. Gelukkig veroorzaakt dat geen frustraties van grote omvang. Slechts een fractie van de Nederlandse mannen (nog niet één procent) is jager.

Desalniettemin zal het binnen die één procent hebben bijgedragen aan het stranden van heel wat relaties. Veel vrouwen zullen bij voorbaat afhaken als ze deze hobby van een vriend ervaren. Maxima kiest voor een jager. Uit onderzoek blijkt in het algemeen dat vrouwen in grotere getale tegen jagen gekant zijn dan mannen.

De waarschijnlijke erfenis in de genen, die mannen vanuit een ver verleden, waarin gejaagd werd om te overleven, met zich meedragen. Niet dat het verschil tussen de opvatting van mannen over plezierjagen drastisch afwijkt van vrouwen. Want ruim tweeënzeventig procent van de mannen vindt dat plezierjacht en met name drijfjacht verboden moet worden. Bij vrouwen ligt dat percentage op achtentachtig procent. Wanneer je als vrouw felle tegenstander bent van de hobby van je partner en hij gooit ook nog geregeld door hem zelf afgeschoten konijnen, fazanten en hazen op het aanrecht, dan kan je op je klompen de spanningen aanvoelen die daardoor in zo'n relatie worden veroorzaakt. Maar voor onze kroonprins zijn we coulant: twintig procent van de vrouwen zegt kordaat dat ze Alexander niet als koning aanvaarden als hij in de toekomst blijft jagen. Mannen zijn toegeeflijker met bijna dertien procent. Toch zijn dit al met al uitkomsten (Intomart-onderzoek) waarvan je je mag afvragen of je daarmee als toekomstige koning niet alsnog ernstig rekening behoort te houden. Vooral nog doet Alexander dat niet, hij blijft vrolijk doorgaan met jagen. Als één op de duizend landgenoten hem met die hobby als koning niet op de troon zou willen dan zou je je als gegadigde voor troonopvolging daarvan niets behoeven aan te trekken. Bij één op de twintig zou dat al tot enig nadenken kunnen stemmen. Maar als één op de vijf vrouwen je daarom niet als koning wil dan zou je als toekomstig vorst het in ernstige overweging kunnen nemen om met dit tijdverdrijf te stoppen. En met name als je weet dat vier op de vijf vrouwen er precies hetzelfde over denken maar dat blijkbaar niet openlijk durven te uiten. Alexander jaagt en blijft deze morbide hobby klaarblijkelijk uitoefenen. Niets wijst erop dat hij zich de mening van wat straks 'zijn volk' is aantrekt, waarvan ruim tachtig procent niets met zijn tijdverdrijf te maken wil hebben, het zelfs verboden wenst te zien. We zullen wel nooit vernemen hoe Maxima dat beoordeelt. Ook als landgenoten maken we ons daarover op dit moment even geen al te grote zorgen. Nu het nieuwe paar zich stelselmatig aan ons voorstelt, smelten onze harten en stijgt de tolerantie voor het wegdringen van eventuele ongenoegens. Ik onderga dat ook bij mijzelf, in de trant van: nu maar even geen commentaar leveren. Maxima kan er blijkbaar goed mee leven dus moet je dat respecteren. Waarschijnlijk mag je aannemen dat bovenvermelde cijfers uit een onderzoek van een aantal jaren geleden door onze euforie over het aankomende huwelijk er nu ook gunstiger voor Alexander zouden uitzien indien we daarnaar nu onderzoek zouden doen. Het lijkt een goed moment voor de 'Koninklijke' Nederlandse Jagersvereniging nu te enquêteren wat men van Alexanders hobby vindt. Daar komen voor hen vast en zeker prettiger gegevens uit, die dan weer jaren bruikbaar zijn om zieltjes te winnen en er alle diervrienden en met name de anti-jacht beweging mee om de oren te slaan. Mij zullen ze er niet mee imponeren.

Hoe positief ik ook bereid ben ons koningshuis te aanvaarden, het zal nooit uitstijgen boven mijn opvatting dat je het leven van mens en dier dient te respecteren.

Bob Hagen

De Oranje gekte is ons land aan het veroveren. Alex en Maxima toeren wat af om het volk te leren kennen. Ze hadden zich nog populairder kunnen maken door publiekelijk aan te kondigen niet meer aan drijfjachten deel te zullen nemen. De aankondiging op de internet-site van het Koninklijk Huis dat er op Het Loo geen drijfjachten meer zullen worden gehouden lijkt niet veel meer dan een zoethoudertje te zijn want van echt stoppen met jagen in het Kroondomein is nog steeds geen spake. Zou men Maxima bij haar inburgeringscursus eigenlijk wel hebben verteld, dat tachtig procent van onze bevolking tegen de plezierjacht is.

Elk half jaar is er een overleg van groepen die op de een of andere manier tegen de plezierjacht strijden. Dit overleg is bedoeld om elkaar op de hoogte te houden en als het nodig is een handje te helpen. Jan van de Berg uit Markelo is één van de trekkers van deze groepen en weet er dus alles van. Je kunt hem bellen op nummer (0547)36 13 22.

In de Geldender van 7 augustus lazen we dat de Europese Commissie paal en perk gaat stellen aan het aantal kievitseieren, dat jaarlijks in ons land mag worden geraapt. Als Den Haag zelf niet in actie komt, dreigt milieucommissaris Margot Wallström Nederland voor het Europese Hof van Justitie in Luxemburg te dagen. In ons land mogen maar liefst achtduizend mensen net zoveel eieren rapen als zij willen. Den Haag moet binnen twee maanden laten weten hoe men denkt deze regeling aan

DE BUIT VAN VOS(S)

te gaan passen. Dan kunnen er nu eindelijk eens betere tijden voor de kievit aanbreken. En nu maar hopen dat er plaatselijk ook een goede handhaving kan worden geregeld. Daar heb ik in de loop der jaren echter niet zo'n hoge pet van op gehad.

De vos doet het in de pers nog steeds goed. Ik moet er echter wel bij vertellen dat het bijna steeds dezelfde kranten zijn die de negatieve verhalen over de vos de wereld in slingeren. Vooral de Drentse courant weet steeds weer verhalen over dit prachtige en intelligente dier te plaatsen. Hun volste recht trouwens maar gelukkig staan er ook positieve verhalen in de krant.

In de Noord-Hollandse Courant van 26 juli stond een verhaal over de vos die steeds vaker te zien is in Het Twiske. Volgens locatie manager Bert Oosterga een aanwinst voor het gebied. Niet een opgefokt verhaal over de bedreigingen voor pluimvee maar een positief verhaal over de aanwinst voor het gebied en over hoe het dier zo slim was om dit gebied tijdens een vorstperiode te ontdekken.

Ik kreeg een brief van een donateur uit Limburg met een verhaal waar de honden geen brood van lusten. Het vond allemaal plaats in de buurt van het prachtige Schinveld in een bos van Natuurmonumenten. Een boswachter van Natuurmonumenten had twee hangbuikzwijntjes in het bos aangetroffen. Hij belde het dierenasiel om te vragen wat hij ermee moest doen, maar kreeg als antwoord 'Schakel de jagers maar in' (overigens een fraai antwoord van een dierenasiel!). Door allerlei

omstandigheden was de boswachter op dat moment niet in staat om verder actie te ondernemen. Toen onze donateur het verhaal te horen kreeg, besloot hij zelf eens te gaan kijken en hij trof twee handtamme hangbuikzwijntjes aan. Eerst belde hij met de gemeente. Daar was niemand te vinden die iets voor hem kon doen. Toen werd de dierenambulance gebeld, maar ook die hadden een excuus: *We halen geen gezonde dieren op*. (Zeker niet als er niets te verdienen is!). Toen toch maar weer met het asiel gebeld. Antwoord: *We hebben geen tijd om achter dieren aan te rennen. We hebben wel wat anders te doen. Los het zelf maar op*. Tenslotte werd de inspecteur van de dierenbescherming gebeld. En ja hoor, hij zou zich over het lot van de hangbuikzwijntjes ontfermen en de nodige maatregelen nemen. Gerustgesteld ging onze donateur naar huis om een hapje te eten. In de loop van de middag besloot hij toch nog maar even te gaan kijken in het bos en hij constateerde tot zijn genoegen dat de diertjes waren verdwenen. Hij nam aan dat ze toch waren opgehaald. Dat bleek echter een misvatting, want even later kwam de boswachter van Natuurmonumenten met zeven helpers om de dieren te vangen. Men had alles afgezet maar na twee uur zoeken werd de zaak weer afblazen. Het was inmiddels half vijf geworden. Plotseling, om kwart voor vijf, vielen er dertien pistoolschoten. Toch jagers? Het antwoord kwam via de inspecteur van de dierenbescherming en was even ongelofelijk als bizar: *'De dieren waren zo wild dat ze door de netten liepen'*. De waarheid

was dat de boswachter de diertjes om kwart voor vijf slapend langs een verkeersweg had gevonden. Omdat een poging ze het bos in te drijven mislukte, hebben ze hun pistool op de diertjes leeg geschoten en ze in alle stilte begraven...

Hebt u ook wel eens zoiets meegemaakt? Meld het gerust, want er gebeurt meer in het veld dan ons maar vooral de dieren lief is. Het is heel goed om dit soort verhalen naar buiten te brengen. We zullen uw naam niet noemen, want uit

ervaring weten we dat er nog wel eens agressief kan worden gereageerd.

Gezien tijdens een vakantie op Vlieland. Bij restaurant Armhuis weten ze wel raad met het biermerk Vos. Voor het restaurant staat een opgezette vos, die een flesje van dit geestrijk vocht aanprijst. Je hoorde de toeristen hier met een zekere walging over praten. Maar misschien trekt de uitbater er wel jagers mee. Mijn tip: *Mijd dit soort zaken*.

Foto: Harry Voss.

OUD EN NIEUW

In 1998 veranderde de Stichting Kritisch Fauna-beheer haar naam in De Faunabescherming. Nu is het gebruikelijk dat je de buitenwereld de tijd geeft aan de nieuwe naam te wennen en dus vermeld je gedurende een bepaalde tijd je oude naam er nog bij, bijvoorbeeld zoets als De Faunabescherming, voorheen SKF. Dat doe je meestal niet langer dan een paar maanden tot hooguit een half jaar. Daarna mag worden verondersteld dat al je connecties op de hoogte zijn van je nieuwe identiteit en kan het 'voorheen' worden weggelaten. Bij De Faunabescherming lag dat dan ook niet anders. Maar terwijl heel Nederland, inclusief de media al lang vergeten is waar SKF voor stond, was er één groepje dat angstvallig vast bleef houden aan die oude naam: *De Jagersvereniging KNJV en de redactie van hun blad 'De Nederlandse Jager'*. Sla maar eens een recent exemplaar van dit blad open. Het is een interessant gegeven, waar nog niet zo gemakkelijk een reden voor kan worden gevonden. Ik zou het ze natuurlijk gewoon kunnen vragen, maar ik denk dat ik dan een of ander ontwijkend antwoord krijg, waar ik toch niets mee kan. Bovendien kan een beetje filosoferen over dit fenomeen ook geen kwaad. Het feit dat de Jagervereniging vasthoudt aan een oude naam is op zich niet zo vreemd. Jacht en jagen zijn eerder ouderwetse activiteiten en de jagers bruisen zelf dan ook niet van

dynamiek en aanpassingsgezindheid. Het gebruik van oude, bekende begrippen geeft iets van vertrouwdheid: *Je weet waar je aan toe bent. Geen angst voor het nieuwe, onbekende, misschien zelfs bedreigende.* Wellicht is dat de basis van het niet los kunnen laten van de naam Kritisch Fauna-beheer. Als jager kon je je daar zo heerlijk denigrerend tegen afzetten. Het kritische clubje dierenvriendjes werd gemakshalve afgedaan als lieden die met het verstand op nul bij ieder dood konijntje konden gaan zitten janken. Maar de tijden zijn veranderd. Inmiddels is duidelijk dat het overgrote deel van de Nederlanders de jacht afkeurt. Er wordt gestreden met harde, wetenschappelijk onderbouwde, onweerlegbare argumenten waarmee de ene na de andere juridische procedure wordt beslist in het nadeel van de jager. Op bijna elke ten

onrechte verleende vergunning volgt een bezwaarschrift van De Faunabescherming en vaak wordt dit nog gegrond verklaard ook! Geen wonder dat de bureau's van LASER, die belast zijn met de vergunningverlening, steeds beter en langer nadenken over het verlenen van een vergunning voor allerlei, veelal slecht onderbouwde en volstrekt onzinnige aanvragen om dieren te mogen schieten. *'Wanneer je de beslissingen van LASER leest, lijkt het er op dat ze tekstdelen van bezwaarschriften van De Faunabescherming (voorheen SKF) in meer of mindere mate overschrijft'*, jammert bioloog

Siebenga in *De Nederlandse Jager*, *'Je komt haast op de gedachte dat er sprake is van handjeklap tussen De Faunabescherming LASER.'* Pijnlijk, zeker voor een club die nog niet zo lang geleden de wijsheid in pacht had als het ging om onze natuur. Helaas helpt angstvallig vasthouden aan het verleden in dit geval niet. Nieuwe namen, nieuwe inzichten, nieuwe maatregelen, richtlijnen en wetten. Geen ontkomen aan. Niet voor Siebenga en ook niet voor de KNJV.

Gerard Ellenbroek

Het Harm v.d. Veen Ecoduct over de A1 bij Kootwijk en de gewraakte hoogzit daar vlak in de buurt (foto's: Rob Busser).

FAUNABESCHERMING MAAKT BEZWAAR TEGEN SCHIETHUT BIJ ECODUCT

De Faunabescherming heeft bij de gemeente Apeldoorn bezwaar aangetekend tegen het verlenen van een bouwvergunning voor een jagershut op palen (een zogenaamde hoogzit) in de directe nabijheid van het Harm v.d. Veen Ecoduct, ter hoogte van de Pomphulweg. Het bouwwerk, dat er overigens in strijd met de voorschriften al staat, is in strijd met het vigerende bestemmingsplan en vormt een aantasting van natuurwaarden, zo heeft De Faunabescherming het college van B&W laten weten. Bovendien is De Faunabescherming van mening dat het een ridicule zaak is om grote bedragen gemeenschapsgeld aan te wenden om voor herten, reeën en zwijnen een veilige oversteekplaats over een snelweg aan te leggen en vervolgens in de buurt van zo'n veilige oversteekplaats een schiethut voor jagers toe te staan. De enige plaats waar jagers nog gemakkelijker wild kunnen bemachtigen dan daar moet de poelier zijn.

Bij de Faunabescherming komen steeds vaker meldingen binnen van natuurliefhebbers over het plaatsen van zogenoemde hoogzitten in bosgebieden. Veelal wordt daarvoor geen bouwvergunning aangevraagd en zien gemeenten de jagersbouwsels nogal soepel door de vingers. Klachten van burgers over de illegale bouwwerken worden nauwelijks serieus genomen en bestuursdwang om de illegale hoogzitten af te breken wordt zelden of nooit toegepast.

De Faunabescherming benadrukt dat het vrijwel nergens gaat om bouwwerken die noodzakelijk zouden zijn in het kader van de zogenoemde beheersjacht. In vrijwel alle gevallen gaat het om bouwwerken die zijn aangelegd in het kader van de niet-noodzakelijke hobbyjacht. Ten behoeve van de beheersjacht zijn demontabele hoogzitten beschikbaar die voor korte perioden kunnen worden ingezet in het jachtveld. Jagers gebruiken de hooggelegen schiethutten om op die manier voor de in het wild levende dieren onopgemerkt te blijven waardoor de dieren een gemakkelijker prooi zijn. Vaak worden voerakkers aangelegd binnen het schootsveld van de permanente, illegale schiethutten. Omdat jagers zich bewust zijn van het afbrokkelend maatschappelijk draagvlak voor de hobbyjacht en gemeentelijke regelgeving hier en daar verscherpt dreigt te worden, wordt in steeds meer gevallen alsnog een bouwvergunning aangevraagd voor de reeds illegaal aanwezige bouwwerken. De Faunabescherming is van mening dat het honoreren van deze aanvragen, die in strijd zijn met het bestemmingsplan, het belonen van slecht gedrag inhoudt. De Faunabescherming roept het publiek op alert te zijn op illegale schiethutten en bezwaar te maken tegen de aanleg van permanente hoogzitten in natuurgebieden.

Niko Koffeman

HET DEENSE KROONDOMEIN

In de eerste Argus van dit jaar vertelde ik u over het Deense Kroondomein. Als hertenliefhebber en fotograaf is het daar goed toeven. In het gebied, dat niet groter is dan 2000 ha, leven zo'n 350 edelherten, 2000 damherten en nog wat sikaherten. In het park ligt een golfbaan en soms moeten de golfers even wachten voor overstekende herten. Het gebied, dat vlakbij Kopenhagen ligt, wordt zeer druk bezocht (meer dan een miljoen bezoekers per jaar). Hardlopen, paardrijden, golfen. Van alles is er mogelijk. Er is zelf een pret-park aangelegd en aan de rand ligt ook nog het voetbalveldje van de lokale voetbalclub. Met zoveel bezoekers moet je als hert wel wennen aan mensen. Het park bestaat voor een deel uit bos (eik en beuk) en een groot deel is grasvlakte waar je in de avond honderden herten ziet lopen. Het lijkt dan net een Afrikaanse savanne waar grote kuddes dieren lopen. Een ander fraai fenomeen zijn de oude bomen. Beuken en eiken van soms wel zeshonderd jaar kóm je er tegen. Het zijn indrukwekkende bomen die naar verhouding meer in de breedte zijn gegroeid dan in de hoogte. Het park is op dezelfde manier ontstaan als het Nederlandse Kroondomein. De toenmalige koning van Denemarken kocht de bossen en akkers op. De boeren moesten verhuizen en er werd een raster geplaatst waarna herten werden uitgezet uit onder andere Duitsland. Het doel was natuurlijk de jacht. Op een heuvel in het park staat nog een jachthuis uit die tijd. De herten laten nu natuurlijk gedrag zien. Zij zijn

eigenlijk alleen waakzaam als de jachtopziener in zijn auto langsrijdt. Dat komt omdat er in de ochtend wordt gejaagd door personeel van het park. Om de voorjaarsstand (vijfentwintighonderd dieren) op het gewenste niveau te brengen, worden er zo'n achthonderd dieren per jaar geschoten. Dit wordt in alle openbaarheid uitgevoerd. Als wandelaar kun je er getuige van zijn. Afschot vindt bij de mannelijke herten plaats op basis van leeftijd en gewei.

'plaatsherten' hebben een eigen territorium dat wordt verdedigd tegen rivalen en de jongere bijherten. De hinden worden door de herten zo lang mogelijk binnen dat territorium gehouden om de paringskans te vergroten. Het plaatsheer is zo druk in de weer met burlen, paren, rivalen op een afstand houden, bijherten weggagen en de hinden binnen zijn territorium houden, dat hij zichzelf geen tijd gunt om te eten. Drinken doet hij door snel even naar een vijvertje te

lopen, liters water tot zich te nemen en snel terug te gaan naar de hinden. In de bronstperiode valt hij dan ook de nodige kilo's af.

Soms zie je een bijzondere gebeurtenis, zoals een gevecht tussen twee herten. Ik hoop er nog lang naar toe te kunnen gaan want wat die Denen hebben is wel uniek. Eigenlijk zouden we een dergelijk gebied in Nederland ook moeten creëren.

Geurt Besselink

Het park staat bekend om zijn herten met grote zwarte geweien. Tijdens de bronsttijd van het edelhert kom je fotografen tegen uit Duistland, Frankrijk, België en andere landen. Je kunt het gedrag van de edelherten dan goed waarnemen. In de middag komen de herten al vroeg tevoorschijn. Vanaf twee uur 's middags zoeken de hinden de plekken op waar het lekkere gras staat. Als je rustig ergens gaat zitten naderen ze soms op vijftig meter. De

